

Terry Eagleton

SMISEL ŽIVLJENJA: ZELO KRATEK UVOD

(odlomek iz knjige)

Prav tako kot je mogoče verjeti, da ima nekaj – celó »življenje« samo – brez namere neki smiseln načrt ali smer, lahko kdo verjame tudi, da je človeška eksistenca nesmiselna in kaotična, le da je to dejansko njen namen. Morda je plod zlohodne Usode ali Volje. Takšen pogled je, v grobem, zagovarjal nemški filozof Arthur Schopenhauer, mislec, ki je bil tako neusmiljeno mrakoben, da njegovo delo povsem nehote predstavlja eno velikih komičnih mojstrov in zahodne misli (Celó njegovo ime zveni nekam komično, saj združuje plemeniti, nabuhli priimek »Schopenhauer« in precej bolj vsakdanje ime »Arthur«.) Za Schopenhauerja je celotna resničnost (in ne le človeško življenje) bežen produkt nečesa, kar sam imenuje Volja. Volja je nenasitna in neizprosna sila, ki premore neke vrste namernost; toda če že poraja vse, kar je, tega ne počne zaradi kakega bolj hvalevrednega razloga, kot je njena lastna ohranitev. Z reproduciranjem resničnosti Volja reproducira samo sebe, vendar brez kakršnegakoli namena. Potemtakem življenje dejansko premore neko bistvo ali središčno dinamiko; vendar to ni vzvišena, ampak strašna resnica, je vir uničenja, kaosa in večne nesreče. Niso vse vélike pripovedi naivno optimistične.

Ker je volja absolutno samodoločujoča, ima svoj smoter le sama v sebi, kot kaka zlohodna karikatura Vsemogočnega. To pa pomeni, da nas skupaj z vsem ostalim stvarstvom zgolj izrablja za svoje lastne zagonetne namene. Mi že lahko verjamemo, da ima naše življenje vrednost in smisel; toda resnica je, da eksistiramo le kot nebogljene instrumenti slepe, brezkoristne samoreprodukcije Volje. V ta namen pa nam mora Volja vzbuditi utvaro, da ima naše življenje zares smisel; zato v nas razvije neroden mehanizem samoprevare po imenu zavest, ki nam omogoča iluzijo, da posedujemo svoje lastne namene in vrednote. Volja nas spelje v prepričanje, da so njeni apetiti tudi naši lastni. Vsakršna zavest je za Schopenhauerja v tem smislu lažna zavest. Kakor je bilo nekoč rečeno, da jezik obstaja zato, da lahko svoje misli prikrijemo pred drugimi, tako tudi zavest obstaja zato, da nam prikriva popolno brezkoristnost našega bivanja. Če ne bi bilo tako, bi se ob soočenju s panoramo morije in jalovosti, ki nosi ime človeška zgodovina, zagotovo odstranili s sveta. Toda celo samomor je le pretkano zmagoslavje Volje, saj se ob smrtnosti njenih človeških marionet dramatično izkazuje njena lastna smrtnost.

Schopenhauer potemtakem pripada družini mislecev, za katere lažna zavest ni meglica, ki bi jo bilo treba razbliniti z jasno lučjo razuma, temveč bistveni del naše eksistence. Nietzsche, čigar zgodnji spisi nosijo Schopenhauerjev vpliv, je bil še eden izmed teh mislecev. »Resnica je grda,« piše v *Volji do moči*. »Imamo umetnost, da ne propademo ob resnici.«¹ Tudi Sigmunda Freuda je misel njegovega pesimističnega rojaka globoko zaznamovala. To, čemur Schopenhauer pravi Volja, Freud poimenuje želja. Po Freudu so fantazma, napačno dojetje in potlačitev Realnega za jaz konstitutivni, ne le naključni. Brez te odrešujoče pozabe ne bi mogli shajati. Kaj, če potemtakem zares obstaja neki smisel življenja, vendar bi bilo za nas bolje, da ne vemo, kakšen je? Običajno privzemamo, da bi bilo smisel življenja vsekakor vredno odkriti, toda kaj, če se motimo? Kaj, če je Realno pošast, ki bi nas spremenila v kamen?

Navsezadnje se lahko zmeraj vprašamo, zakaj bi sploh kdo *hotel* vedeti, kaj je smisel življenja. Ali smo lahko prepričani, da nam bo to pomagalo bolje živeti? Neštivilni ljudje so navsezadnje živeli izjemna življenja dozdevno brez posedovanja te skrivnosti. Ali pa so skrivnost življenja morda posedovali vseskozi, ne da bi to vedeli. Morda je smisel življenja nekaj, kar počnem prav ta hip, ne da bi se tega sploh zavedal, morda je nekaj tako preprostega kot dihanje. Kaj, če se nam smisel ne izmika zato, ker bi bil prikrit, ampak zato, ker je očem preblizu, da bi ga jasno ugledali? Morda smisel življenja ni neki cilj, ki naj bi ga zasledovali, ali neki kos resnice, ki bi jo morali potegniti na dan, ampak nekaj, kar se izraža v samem dejanju življenja, ali morda v določenem načinu, kako živeti. Smisel neke pripovedi navsezadnje ni samo v njenem »cilju/koncu« [*end*], v obeh pomenih besede, temveč tudi v samem procesu pripovedovanja.

Eagleton, Terry, 2009: *Smisel življenja: zelo kratek uvod* [*The Meaning of Life*]. Iz angleščine prevedel Miha Marek. Ljubljana: Krtina (Knjižna zbirka Kratka; 8) [prevedel Miha Marek]

¹ Nietzsche, Friedrich, 1991: *Volja do moči* [*Der Wille zur macht*]. Iz nemščine prevedel Janko Moder. Ljubljana: Slovenska matica. 460.